

KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERİN YATIRIM VE İHRACATLARINA YÖNELİK DEVLET YARDIMI

*Mehmet YÜCE
Uludağ Üniv. İ.İ.B.F.
Maliye Bölümü Arş.Gör.*

I. GİRİŞ

Dünya ekonomisinin bel kemiğini oluşturan Küçük ve Orta Boy İşletme (KOBİ)'lerin, gerek iş yeri, gerekse toplam istihdam ve üretim payları itibariyle ekonomide oynadıkları rol gün geçtikçe daha da artmaktadır. Özellikle, 1980'li yılların başlarında "küçük güzeldir" yaklaşımı, ölçek ekonomiler ve dolayısıyla büyük ölçekli işletmelerin geliştirilmesi görüşünün yerini almaya başlamıştır. Günümüzde, pek çok hükümetin, programlarında, bu gelişmenin etkisiyle ülkelerinde küçük ve orta boy işletme sayısını hızla arttırmaya yönelik tedbirler uygulamaya başladığı görülmektedir.

Nitekim, Türkiye'de de Gümrük Birliğinin gerçekleşmesiyle birlikte, geleceklerden endişe duyulan KOBİ'lerin ayakta kalabilmeleri için teşvik edilmeleri zorunluluğu gündeme gelmiştir. Bu çerçevede, Gümrük Birliği ve sonrasındaki Avrupa Birliği içinde ekonomik uyum sorunları ile karşı karşıya kalınacağı düşünülen küçük ve orta boy işletmelerin, kalkınma planı ve yıllık programlara uygun olarak korunmaları, teşvik edilmesi, üretim, kalite ve standartlarını artırmaları ve/veya ürün geliştirmeye yönelik taleplerini karşılamaları, istihdam yaratmaları ve Gümrük Birliği içerisinde rekabet edebilmeleri amacıyla, 19.09.1996 tarih ve 96/8615 sayılı "Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımı Hakkında"ki Bakanlar Kurulu Kararı ile KOBİ'lere yönelik bir takım teşvikler -günümüzdeki adıyla, devlet yardımı- getirilmiştir.

Bu çalışmada, öncelikle, KOBİ'lerin tanımı ve Türk ekonomisindeki yeri ana hatlarıyla ele alınmış olup akabinde de KOBİ'lerin yatırım ve ihracatlarına yönelik devlet yardımlarına değinilmiştir.

II. KÜÇÜK VE ORTA BOY İŞLETMELERİN (KOBİ) TANIMI VE TÜRKİYE EKONOMİSİNDEKİ YERLERİ

A. Tanımı

Ekonominin itici gücü ve ekonomik krizlerden en az etkilenen demokrasi ve serbest ekonomilerin vazgeçilmez unsuru olan KOBİ'ler, dünyanın sanayi toplumunun değil, yarının bilgi toplumunun ürünüdür. KOBİ'ler için tüm dünyada değişik tanımlamalar yapılmaktadır. Avrupa Topluluğu Komisyonu'nun en son aldığı karara göre; KOBİ:

- en fazla 250 çalışanı olan,
- yıllık cirosu 40 milyon Ecu'yu ya da yıllık bilanço toplamı 27 milyon Ecu'yu geçmeyen,
- bağımsız işletmelerdir.

Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler ayırt edildiğinden; küçük işletmeler;

- en fazla 50 çalışanı olan,
- yıllık cirosu 7 milyon Ecu'yu ya da yıllık bilanço toplamı 5 milyon Ecu'yu geçmeyen ve bağımsız işletmeler olarak tanımlanmıştır.⁽¹⁾

Türkiye'de küçük ve orta ölçekli işletmelerin tanımlanması ve sınırları konusunda henüz objektif bir tanım bulunmadığı, konuyla ilgili literatürde de açıkça vurgulanmaktadır.⁽²⁾

Dünya Bankası tarafından hazırlanan bir raporda, Türkiye'de, 50 işçiye kadar istihdam sağlayan iş yerleri küçük işletme, 51-200 işçi çalıştıran iş yerleri de orta ölçekli işletme olarak tanımlanmıştır.⁽³⁾ Uluslararası Standardizasyon Teşkilatı'na (ISO-International Organization for Standardization) kayıtlı işletmelerde 20 kişiden az (1-19) işçi çalıştıran işletmeler küçük ölçekli, 20-99 arasında işçi çalıştıran işletmeler, ISO'nun ölçütlerine göre orta ölçekli işletme olarak kabul edilmektedir.⁽⁴⁾

Bakanlar Kurulu Kararına göre de KOBİ;

- İşyerinde en çok 150 çalışanı olan,
- Kanuni defter kayıtlarında arsa ve bina hariç, makina-teçhizat, tesis, taşıt araç ve gereçleri döşeme ve demirbaşları toplamı net 50 milyar Türk lirasını aşmayan işletmelerdir.⁽⁵⁾

1 Dış Ticaret Müsteşarlığı, **İhracatımızın Geleceği Üzerine Bir Çalışma**, Ankara: DTM İhracat Genel Müdürlüğü Yayını, 1996, s.57.

2 İlhan ULUDAĞ ve Vildan SERİN; **Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler-Yapısal ve Finansal Sorunlar, Çözümler**, İstanbul İ.T.O. Yayın No: 1991/25, 1991 s.27.

3 Zeyat SABUNCUOĞLU, Tuncer TOKOL, **İşletme-I**, Bursa, 1995, s.36.

4 Ayfer PİYALE, "Dış Ticarete Standardizasyon ve KOBİ'ler", **Dış Ticaret Dergisi**, KOBİ Özel Sayısı, (Aralık 1996), s.78-86.

5 19/09/1996 tarih ve 96/8615 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı.

Ancak şunu da belirtmek gerekir ki, KOBİ'nin tanımı imalat, hizmet ve ticaret işletmelerinde farklı olduğu gibi, ülkelere, zamana, araştırmalara, kişi ve kuruluşlara göre de farklılık göstermektedir. KOBİ'lerin tanımlanmasında niceliksel ölçütler yanında, yönetimin bağımsızlığı, sermayenin bir kişi veya küçük bir grup tarafından sağlanması gibi niteliksel ölçütler de kullanılmaktadır.⁽⁶⁾

Genel olarak, küçük işletmeler, sahipleri tarafından yönetilen yüksek derecede kişiselleştirilmiş, geniş ölçüde yerel faaliyette bulunan ve büyümesini iç kaynaklarla finanse eden işletmelerdir.⁽⁷⁾

B. KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler (KOBİ'ler), sayıları, üretimleri ve sağladıkları istihdam olanakları ile Türk sanayinin bel kemiğini oluşturmaktadır.⁽⁸⁾ Gerçekten gelişmekte olan Türkiye'de istikrarlı ve güçlü bir küçük sanayi temeli bulunmadan büyük ve gelişmiş bir sanayi sektörü kurmak mümkün değildir. Emek-yoğun teknoloji ile üretim yapan bu işletmeler, istihdam kapasiteleri yönünden de ayrı bir öneme haizdirlerki adaletsizliği çözmede, hızlı nüfus artışlarına bağlı olarak artan işsizlik oranının azalmasında önemli görevler üstlenmişlerdir.⁽⁹⁾ Ayrıca KOBİ'ler kısmi süreli çalışma devrini adeta gerçekleştiren öncü kuruluşlar olmuştur. 100'den az işçi çalıştıran küçük işletmelerde çalışanların %75'i tam süreyle çalışmasına mukabil, bu oran büyük iş yerlerinde %90'a çıkmaktadır. Küçük perakende ticaret ve belirli hizmet işletmelerinde işin yoğun olduğu saatlerde, örneğin, garson olarak çalışan çok sayıda insan vardır. Çocuk bakma sorumluluğu olan çok sayıda kadın, emekli ve öğrenciler bu tip işleri esasen tercih etmektedir.⁽¹⁰⁾

İstihdam ve üretimin önemli dinamikleri olan KOBİ'ler Türkiye ekonomisinde ve özellikle imalat sanayiinde, işyeri sayısı, yaratılan katma değer ve istihdam açısından önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Nitekim, KOBİ'lerin Türk ekonomisindeki payı %99.6, imalat sanayiindeki payı

6 Sabuncuoğlu, Tokol, a.g.e., s.36.

7 Piyale, a.g.m., s.78-86.

8 Şebnem KARAUÇAK OĞUZ, 'İktisadi Kalkınma Vakfı-Avrupa Birliği Komisyonu Bilgi Dağıtım Ağı Projesi", *Dış Ticaret Dergisi*, KOBİ Özel Sayısı, (Aralık, 1996), s.178-182.

9 Uludağ, Serin, a.g.e., s.100.

10 Nusret EKİN, *Gelişen Ülkelerde ve Türkiye'de Bir İstihdam Politikası Olarak Küçük Ölçekli Bir İşyerinin Teşviki*, İstanbul; ISO Yayın No; 1993-34, 1993, s.33.

%98, direkt ihracat payı %8, toplam yatırım payı %27, G.S.M.H.'deki payı %65 ve istihdamdaki payı %59'dur.⁽¹¹⁾ Verilen önem açısından Avrupa Topluluğu ülkelerinde de KOBİ'ler bizdekine benzer bir durum göstermektedir. Örneğin, KOBİ'lerin istihdam içindeki payları İspanya'da %92, İtalya'da %83, İngiltere'de %70, Almanya'da %64 ve Fransa'da ise %61'dir. Ancak ülkemizde toplam yatırım içindeki KOBİ payı %26-27 civarında iken bu oran gelişmiş ülkelerde %37-44 arasında değişmektedir. Yine ciddi finansman sorunları yaşayan KOBİ'ler toplam krediler içindeki payı %3-4 dolaylarında iken toplam ihracat içindeki payları %9 arasındadır. AT ülkelerinin KOBİ'leri ise toplam kredilerden yaklaşık %40-45'lik bir pay almakta bunun doğal sonucu olarak da ihracat içindeki payları %30'ların üzerinde bulunmaktadır.⁽¹²⁾

Ülkemizde KOBİ'lerin dokuma, deri, metal ürünleri, orman ürünleri, mobilya ve gıda gibi sanayi dallarında yoğunlaştığı⁽¹³⁾ görülmektedir. İstanbul Ticaret Odasına kayıtlı KOBİ'ler üzerinde yapılan bir araştırmada bu işletmelerin faaliyet sahaları açısından ilk üç sırayı plastik, makine ambalaj ve tekstil yer almaktadır. Hukuki yapıları bakımından ise ilk üç sıra, limited, şahıs ve anonim şirkettir.⁽¹⁴⁾

Nihai olarak, ülkemizde özelleştirmenin gündemde olduğu şu dönemde KOBİ'lerin liberal ekonomi kuralları çerçevesinde faaliyet gösteren işletmeler olduğu görülmektedir. Devlet özelleştirme yolu ile ülke ekonomisindeki ağırlığını sosyal güvenlik alanlarına ve altyapı hizmetlerine çeken ülke ekonomisinde KOBİ'lerin önemi giderek artmaktadır. Dolayısıyla KOBİ'ler, ülkemizde sermayenin tabana yayılmasında, yeni ürünler geliştirilmesinde ve yeni iş imkanları oluşturulmasında lokomotif güç olarak görülmektedir.⁽¹⁵⁾

11 D.T.M., a.g.e. s.151.

12 Serpil ÖZDAMAR, "AB-Türk KOBİ'lerinde Verimlilik ve MPM'in sağladığı Destekler", D.T.M. Dış Ticaret Dergisi, KOBİ Özel Sayısı, (Aralık, 1996), s. 130-137.

13 Özdamar, a.g.e. s. 130-137.

14 Uludağ, serin, a.g.e. s. 151

15 Hüseyin DEMİR, Ayça KARAKAYALI, "1996 KOBİ Yılı Çerçevesinde Küçük ve Orta Boy İşletmeler", Dış Ticaret Dergisi, sayı: 2 (Temmuz, 1996), s. 38-56.

III. KÜÇÜK VE ORTA BOY İŞLETMELERE YÖNELİK TEŞVİKLER

Her ülkede olduğu gibi ülkemizde de çeşitli amaçların gerçekleştirilebilmesi için teşvik edici politikalara başvurulmaktadır. Özellikle kıt kaynakların en verimli şekilde kullanılması ve tasarrufların artırılarak en uygun kanallara yönlendirilmesine, ekonominin itici ve sürükleyici sektörlerinin harekete geçirilmesini, ihracatı ve döviz girdilerinin artırılmasını, çeşitli sosyal amaçların gerçekleştirilmesini, demokratik yapı içerisinde yatırımların, kalkınma planları ve programlarında saptanan sahalara kaydırılmasını sağlamak amacıyla teşvik tedbirlerinin yapıcı gücünden faydalanılmaktadır.(16)

Türkiye'nin gümrük birliğine girmesiyle birlikte, geleceklerinden endişe duyulan KOBİ'lerin ayakta kalabilmeleri için teşvik edilmeleri zorunluluğu gündeme gelmiştir. Nitekim, 96/8615 sayılı karar'da, "Bu karar, Gümrük Birliği ve sonrasındaki Avrupa Birliği içinde ekonomik uyum sorunları ile karşı karşıya kalacağı düşünülen Küçük ve Orta Boy işletmelerin (KOBİ) Kalkınma Planı ve Yıllık Programlara uygun olarak korunmaları, teşvik edilmesi, üretim kalite ve standartlarını artırmaları ve/veya ürün geliştirmeye yönelik taleplerini karşılamaları, istihdam yaratmaları ve Gümrük Birliği içerisinde rekabet edebilmeleri amacı taşır" denilmektedir.

Biz bu başlık altında öncelikle, "Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yatırımlarından Devlet Yardımları Hakkındaki Kararı" inceleyeceğiz. Daha sonra "İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı" içinde de özellikle KOBİ'lere yönelik teşvik unsurlarını ele almakla yetineceğiz.

A. KOBİ'lerin Yatırımlarında Devlet Yardımı :

16 Ekim 1996 tarihinde 22789 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 19.09.1996 tarih ve 96/8615 sayılı Bakanlar Kurulunun "Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımı Hakkında" kararı ile KOBİ Yatırımlarına yönelik teşvik tedbirlerine yer verilmiştir.

1. KOBİ Teşvik Unsurlarından Yararlanabilecek İşletmeler

19.09.1996 tarih ve 96/8615 sayılı BKK. göre işletmeler, KOBİ Teşvik unsurlarından yararlanabilmek için, bazı özelliklere sahip olmaları gerekir. Bu şartların bir kısmı işletmelerin yapısı ile ilgili olup diğer kısmı ise işletmelerin faaliyetleri döneminde gösterdikleri performans, daha açık bir ifade ile, işletmelerin sabıkaları ile ilgilidir. Şimdi bu şartları iki başlık altında şöyle gösterebiliriz;(17)

16 Mehmet YÜCE, "İktisadi Kalkınma Açısından Türkiye'de 1980 Sonrası Vergi Uygulamaları", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Ün. Sos.Bil. Enst.1993), s. 159.

17 Bkz. 19.09.1996 tarih ve 96/8615 sayılı Bakanlar Kurulunun, Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Karar; Başbakanlık Hazine Müsteşarlığının, 96/3 nolu KOBİ yatırımlarında Devlet Yardımı ile ilgili Tebliği; Türkiye Halk Bankası'nın 19.10.1996 tarih 1676 nolu Teşvik Belgesi ve Teşvik unsurları hakkındaki Genelgesi.

a) İşletmelerin Yapısı ile İlgili Şartlar

KOBİ'lerin, yöre farkı gözetilmeksizin (Serbest Bölgeler dahil) destek unsurlarından yararlanabilmeleri için;

- İmalat sanayi sektöründe faaliyet göstermeleri,
- İş yerinde azami 150 işçiye kadar istihdam sağlamaları,
- Kanuni defter kayıtlarında arsa ve bina hariç; makine-teçhizat, tesis, taşıt araç ve gereçleri, döşeme ve demirbaşları (yeniden değerlendirilmesi yapılmış ise eklenerek ve varsa birikmiş amortismanları düşülerek hesaplanan) toplamının net 50 milyar TL'na kadar olmaları (Bu miktar her yıl başında önceki yıla ait 213 sayılı vergi usul kanunu hükümlerine göre belirlenen yeniden değerlendirme oranında arttırılacaktır.)
- Kalkınmada öncelikli yörelerde %30, diğer yörelerde %40 olmak üzere, yatırımı gerçekleştirebilecek öz kaynağa sahip olmaları,
- Gerçek usule göre defter tutmaları,
- Esas itibariyle krediye konu (satın alacağı) makine ve teçhizatın yeni (kullanılmamış) olması,
- Türkiye Halk Bankası tarafından yapılacak mali ve teknik değerlendirmelerde olumlu bulunmuş olmaları, gerekir.

b) İşletmelerin Performansı ile İlgili Şartlar

- Protestosu ve karşılıksız çeki bulunmayan,
- Haciz veya icraya muhatap olmamış,
- Konkordato veya iflası ilan edilmemiş,
- Daha önce bankalardan kullanmış olduğu kredileri düzenli olarak ödemiş bulunan,
- Özel, idari veya kanuni takibi bulunmayan,
- Gerçekten yaptığı işle ilgili bilgi ve tecrübesi bulunan işletmeler olması gerekmektedir.

2. Teşvik Unsurları

KOBİ teşvik belgesi kapsamındaki yatırımlarına;

- Fon Kaynaklı Kredi(Yatırımları ve Döviz Kazandırıcı Hizmetleri Teşvik Fonu.)
- Yatırım İndirimi,
- Yerli Makine ve Teçhizatla KDV Desteği,
- Gümrük Vergisi ve Fon Muafiyeti,

- Damga Vergisi ve Harç İstisnası destek unsurları uygulanır.

Şimdi bu unsurları ana hatlarıyla inceleyelim;

a) Fon Kaynaklı Kredi

KOBİ'lere tanınan en önemli teşviklerden biri olan fon kaynaklı krediler, sadece makine-teçhizat ile hammadde (enerji temini hariç) alımlarına yönelik olarak kullanılabilmekte; yatırım kredileri fatura karşılığında, makine ve teçhizat temin edilen işletmeye, işletme kredileri ise yine fatura karşılığında kredi lehdarına veya satıcı işletmeye ödenebilmektedir. Satın alınan makine ve teçhizatın kredi vadesi boyunca elden çıkarılması mümkün değildir.

- 19.09.1996 tarih ve 96/8615 sayılı kararına göre fon kaynaklı kredi ile ilgili hususları şöyle sistematize edilebilir;

Kredinin Limiti :

- Alt limit : 1 milyar liradır.
- K.Ö.Y. : Kalkınmada Öncelikli Yörelerde (K.Ö.Y.), toplam kredi limiti 20 milyar TL. olup bu kredinin tamamı 20 milyar TL.lik yatırım kredisi olarak kullanılabilmesi gibi, 15 milyar TL.si yatırım kredisi, 5 milyar TL.si işletme kredisi olarak da kullanılabilecektir.
- Normal Yörelerde : Normal Yörelerde toplam kredi limiti 15 milyar TL. olup, bu kredinin tamamı 15 milyar TL.lik yatırım kredisi olarak kullanılabileceği gibi, 10 milyar TL.si yatırım kredisi, 5 milyar TL.si işletme kredisi olarak da kullanılabilecektir.

Faiz Oranı :

- K.Ö.Y. : %20
- Normal yörelerde : %39

Vadesi : Yatırım kredilerinde, 1 yılı ödemesiz olmak üzere 3 yıl, işletme kredilerinde 1 yıldır.

Faiz ödemeleri : Fon kaynaklı işletme kredisinin ana para ve faiz ödemeleri birinci yılın sonunda defaten yapılacak. Ancak fon kaynaklı yatırım kredilerinin ana para ve faiz ödemeleri birinci yılın sonunda başlamak üzere 30.06 veya 31.12 tarihleri esas alınarak toplam 3 yılda 5 eşit taksitte tahsil edilecektir. Kredinin 3 yılda itfa edilebilmesi için son yılda 31.03 veya 30.09 tarihli ara dönemlere taksit konulacaktır.

Teminat : Teminat projedir. Yönetici ve işletme sahiplerinin mesleki bilgisi, tecrübesi, girişimciliği ve itibarıdır. Ayrıca, makine rehni kefalet ya da ipotek gibi teminatlar işletmenin mali bünyesi dikkate alınarak istenebilir. Bu teminat türlerinden bir veya bir kaç birarada olabilir. Gayrimenkul ipoteklerinde teminat kredi tutarının %100 fazlasıyla oluşturacaktır.

Öz kaynak katkı oranı : Krediy e konu makine-teçhizat yatırımının;

- K.Ö.Y. : %30
- Normal yörelerde : %40 özkaynaklardan karşılması gereklidir.

Ayrıca, KOBİ'lerin talep etmesi halinde, Teşvik Bölgesinde öngörülen özkaynak-kredi ilişkisinin bozulmaması kaydıyla fon kaynaklı krediye ilaveten Teşvik Belgesi kapsamında, banka usul ve esasları çerçevesinde uygun görülmesi halinde Halk Bankasının kendi kaynaklarından sanayi kredisi kullandırılabilir.

Bankanın kaynaklarından kullanılacak kredi vadesi, işletmenin işteğine bağlı olarak Fon Kaynaklı Kredi ile aynı şartlarda olabileceği gibi yürürlükte olan sanayi kredileri ile uyumlu olarak da belirlenebilecektir.

b) Yatırım İndirimi

Vergi sistemimizde yer alan ve önemli bir vergi teşviki olan yatırım indirimi, yatırımcının yapacağı yatırımın belli bir oranının vergi matrahından düşülmesi esasına dayanmaktadır.⁽¹⁸⁾

Yatırım indirimi yatırımların artırılmasının teşvikiyle ekonomik kalkınmanın sağlanmasına, bölgelerarası ekonomik ve sosyal dengesizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik bir teşviktir. İlgili müessese ile sağlanan vergi avantajları yoluyla özel sektör yatırımlarının belirli alanlara kanalize edilmesi amaçlanır. İşletmeler için bir maliyet unsuru olarak görülen verginin bu etkisinin ortadan kaldırılmasının yaratacağı cazibe yatırım indiriminin etkinliğini doğrudan etkileyen faktörlerin başında gelir.⁽¹⁹⁾

KOBİ teşvik belgesi almış olan yatırımcılar, bilanço esasına göre defter tutan Gelir veya Kurumlar vergisi mükelleflerince tanınan bir istisna olan yatırım indiriminden %100 oranında yararlanacaklardır. Böylece, KOBİ'ler, yaptıkları yatırım giderlerinin tamamı (kanunda öngörülen şekilde) vergi matrahından indirip, yatırım miktarına tekabül eden vergiden bağışık tutulmuş olacaklardır. Yatırım indiriminin uygulanmasında aşağıdaki şartlar topluca aranır :⁽²⁰⁾

18 Aykut HERKMAN, *Türkiyede Yatırım Teşvik Tedbirleri*, Ankara; Eskişehir İ.T.İ.A. Yayın No: 108/02, 1973, s. 27.

19 Doğan ŞENYÜZ, *Türk Vergi Sistemi*, 2. Baskı Bursa: Ezgi Kitabevi yayınları, 1996, s. 93-94.

20 Geniş bilgi için bkz. Şükrü KIZILOTT, *Gelir Vergisi Kanunu ve Uygulaması*, I. Cilt. Ankara: Yaklaşım Yayınları, 1994, s. 503-562

● Yatırım indiriminden yararlanacak mükellef (Gelir vergisi mükellefi ise, indirim uygulanaacağı ticari ve zirai kazanç) bilanço esasına göre defter tutmalıdır.

● Yatırımlar, kalkınma planları ve yıllık programlarda belirtilenlerden Maliye Bakanlığı ile Hazine Müsteşarlığı tarafından müştereken seçilen sektör veya konularda yapılmalıdır.

● Yapılan yatırım, ticari ve sınaı yatırımlar için en az 18 milyar, zirai yatırımlar için en az 3 milyar lira olmalıdır (Tutarlar 96/8955 Sayılı BKK ile tesbit edilmiştir).

● Yatırıma başlamadan önce Hazine Müsteşarlığına başvurularak gerekli bilgi ve belgelerin tevdi edilmiş ve yukarıda belirtilen şartların mevcudiyeti tasdik edilerek, Yatırım Teşvik Belgesi alınmış olmalıdır.

c) Finansman Fonu

Finansman Fonu, 24.12.1980 tarih ve 2362 sayılı Kanunun 7 nci maddesiyle KVK'na eklenen mükerrer 8 inci madde ile düzenlenmiş kısa süreli bir kredi, bir vergi erteleme teşvikidir. Buna göre, sermaye şirketleri ile kooperatifler, yatırım indiriminden yararlandırılması kabul edilmiş bulunan yatırımlarının finansmanında kullanılmak ve yatırım indirimi belgesinde bu yatırım için öngörülen süre ile sınırlı kalınmak şartıyla "finansman fonu", adı ile bir tutarı safi kurum kazançlarından indirebileceklerdir. Böylece, kurumlar, sözkonusu fonu yatırımlarının finansmanında kullanabileceklerdir.⁽²¹⁾

Finansman fonunun azami miktarı konusunda ikili bir sınırlama getirilmiştir. Buna göre ayrılacak finansman fonu,

- Cari yıl Kurumlar Vergisi Matrahının %25'ini ve,
- Yapılacak yatırım tutarını aşmayacaktır.

Kurumlar vergisi matrahını, finansman fonu düşüldükten sonra kalan kazanç olduğundan, ayrılabilir fon miktarı; fon düşülmeden önceki safi kurum kazancının (indirim ve istisnalardan sonraki kurum kazancının) %20'sine tekabül etmektedir.⁽²²⁾

21 Mehmet YÜCE, "3946 Sayılı Yasa ile vergi mevzuatına Getirilen Teşvikler", **Mali Hukuk Dergisi**, sayı: 51, (Mayıs-Haziran, 1994) s. 43-52

22 Abdullah ÇELİK, "Vergi Erteleme Müessesesi olarak Finansman Fonu Uygulaması", **Vergi Dünyası Dergisi**, sayı : 165, (Mayıs, 1995), s. 41-49.

d) KDV Desteği

KOBİ'lere tanınan önemli teşviklerden biri de "Katma Değer Vergisi Desteği"dir. KDV Desteği, KOBİ'lerin gerek 96/8615 sayılı BKK kapsamındaki kredilerle gerekse kendi özkaynaklarıyla satınaldıkları her türlü yerli makine ve teçhizattan alınan Katma Değer Vergisi, KDV Desteği olarak, "Yatırımları ve Döviz Kazandırıcı Hizmetleri Teşvik Fonu"ndan ödemesi esasına dayanmaktadır. Bu fondan ödeme ise Halk Bankası aracılığıyla yapılmaktadır.

Ancak, KOBİ'leri bu destekten yararlanabilmeleri için bazı şartları yerine getirebilmeleri gerekir. Bu şartlar sırasıyla;

- Satın alınan makine ve teçhizatın yerli üretim olması,
- Sözkonusu makine ve teçhizatın yeni ve kullanılmamış olması,
- Bu makine ve teçhizat, Müsteşarlıkça uygun görülmüş ve teşvik belgesinin "Yatırımın Yararlanacağı Destek unsurları" bölümünde, KDV desteğinden yararlanılacağı belirtilmiş olmalı,

● KDV desteği için kendisine müracaat edilen Halk Bankası şubeleri, belgede kayıtlı il sınırları içinde böyle bir yatırım yerinin bulunup bulunmadığını; yatırıma ciddi ölçülerde başlanıp başlanmadığını, KDV desteğinde istifade edecek makine ve teçhizatın tesiste yer alıp almadığını, faturalarda belirtilen mal bedeli ile ithal girdi oran vb. diğer bilgilerin doğru olup olmadığının araştırılması neticesinde olumlu bir rapor sunmalı.

● KDV desteği uygulamasının Teşvik Belgesinde belirtilen süreler içinde yapılması gerekir. Ancak Teşvik Belgesi süresi bitiminden itibaren azami 4 ay içinde yapılacak müracaatlar dikkate alınır.

● Satın alınan yerli makine ve teçhizatın imalatında ithal girdi oranı %50'yi aşmamalıdır.

Kullanılmış makine ve teçhizat alımları, ithal edilmiş makine ve teçhizatın yurt içinde temini, mülkiyeti muhafaza kaydıyla yapılan satışlar, ithal girdisi %50'nin üzerinde olan makine ve teçhizat ile vade farklarına KDV desteği ödemesi yapılmayacaktır.

KDV desteğinden yararlanacak yerli makine ve teçhizatın, KDV matrahının tespitinde, üreticinin fatura fiyatı (fabrika çıkış peşin satış fiyatı) esas alınacak olup, aracı faturasındaki fiyat uygulanmayacak ve imalatçının peşin satış fiyatı tespit edilerek bu değer dikkate alınacaktır. Ayrıca, yerli makine ve teçhizatla ilgili faturalarda KDV'ye esas teşkil edecek matrahın tespitinde montaj işçiliği (tesise montaj), ambalaj, özel istek, vade farkları dışında kalan mal bedeli esas alınacaktır. Diğer taraftan teşvik belgesinde belirtilen yatırıma başlama tarihinden önceki faturalar dikkate alınmayacaktır.

e) Gümrük Muafiyeti

Yatırım Teşvik Belgesine bağlanmış KOBİ yatırımları, 26.12.1994 tarih ve 94/6411 sayılı "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar"da belirtilen esaslar çerçevesinde Gümrük Muafiyetinden yararlanır.

Sözkonusu karara göre, 14.5.1964 tarih ve 474 sayılı kanun'un eki olarak yayınlanıp 10.11.1988 tarih ve 3502 sayılı kanun ile yeniden düzenlenen Gümrük Giriş tarife cetvelinde yer alan mallardan Teşvik Belgesi kapsamında ithal edilecek yatırım malı, hammadde, ara malı ve işletme malzemeleri, ithalat rejiminde belirtilen gümrük vergisi ve Toplu Konut Fonundan, anılan 474 sayılı kanunun değişik 2 nci maddesine göre muaftır.⁽²³⁾

KOBİ Teşvik Belgeli yatırımlarda kullanılmak üzere Avrupa Birliği'ne üye ülkelerden ithal edilecek makine ve teçhizat %100 oranında Gümrük Vergisinden muaftır. Ayrıca, KOBİ yatırımları "Özel Önem Taşıyan Sektör Yatırımı" olduğundan, ithal edilecek makine ve teçhizat, ithalde alınan fondan da muaftır.

f) Damga Vergisi ve Harç İstisnası

KOBİ'lerin ihracat veya döviz kazandırma taahhüdünde bulunan ve yatırım teşvik belgesine bağlanmış yatırımları için Halk Bankası'na kullanılan yatırım kredileri (Fon kredileri ve sanayi kredileri) işlemleri ve bu işlemlerle ilgili olarak düzenlenen kağıtlar 3505 sayılı kanunun geçici 2 maddesi şartları çerçevesinde 31.12.1998 tarihinde kadar 488 sayılı kanuna göre Damga vergisinden ve 492 sayılı kanuna göre harçlardan istisna edilecektir. Ancak işletme kredileri istisna kapsamı dışında tutulmuştur.

KOBİ'lerin Damga vergisi ve harç istisnasından yararlanabilmeleri için;

- İhracat ve döviz kazandırma taahhüdünde bulunmaları ve yatırım teşvik belgesine bağlanmış yatırımları için kredi alıyor olmaları;
- Bu taahhüdün Teşvik Belgesine bağlanmış olması,
- En az bin (1.000) A.B.D. Doları ihracat veya döviz kazandırma taahhütlerinde bulunmaları;

İhracat taahhüdünün tamamının tanınan süre içinde fiilen gerçekleştirilmeleri,

- Gerçekleşen ihracat yanında taahhüt edilen ihracat bedeli dövizin yurda getirilmiş ve bozdurulmuş olması, gerekir.

23 Bu konuda geniş bilgi için bkz; 26.04.1994 tarih ve 94/6411 sayılı "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı".

Bu şartları yerine getiren, ihracat taahhüdünde bulunan KOBİ'lere kullanılacak kredilerle ilgili olarak alınacak teminatlar (Teminat mektubu, ipotek, kont garanti vb.) her hangi bir limite bağlı olmaksızın Damga Vergisi ve Harç istisnasından yararlanacaktır. Ancak işletme kredileri için alınan teminatlar bu kapsam dışında tutulmuştur.

g) Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu (K.K.D.F.) İstisnası

Fon belirli bir amacın veya birbirine yakın amaçlar grubunun gerçekleşmesi için belirli kaynakların toplandığı ve harcandığı, bütçe bağlantılı veya bütünüyle bütçe dışı kamusal nitelikli özel bir hesaptır.⁽²⁴⁾

Kalkınma planı ve yıllık programlarda öngörülen hedeflere uygun olarak ihracatı ve yatırımlarda kaynak kullanımını desteklemek yoluyla banka kaynaklarının bu sahalara yönlendirilmesini ve ihtisas kredilerinde kendi maliyetlerinin düşürülmesini teminen 92 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile değişik 1211 sayılı kanunun 40-II-b-c. maddesi ile Bankalar hakkında 70 sayılı kanun hükmünde kararnamenin 40 ıncı maddesine istinaden Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası nezdinde, "Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu" kurulmuştur. (3.12.1984 tarih ve 84/8860 no'lu kararla).

Bankalarca kullanılan tüketici kredileri ile finansman şirketlerine kullanılan kredilerde, diğer kredilerde, Bankaların dışında Türkiye'de yerleşik kişilerin yurt dışında sağladıkları kredilerde kabul kredili vadeli akreditif ve mal mukabili ödeme şekline göre belli oranlarda kesinti yapılmaktadır.

Fon kesintileri, bankalar tarafından TL. üzerinden kullanılan kredilerde tahakkuk ettirilen faizler üzerinden ek olarak, diğer kredilerde ise kredi tutarı üzerinden hesaplanmaktadır.⁽²⁵⁾ Ancak ihracatın finansmanı için Türk lirası veya döviz olarak kullanılan krediler ile Türkiye'de yerleşik kişilerin yurt dışında ihracatın finansmanı için sağlayacağı kredilerde (ihracat teşvik belgesine bağlanmış ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerin finansmanında kullanılanlar dahil) ve ihracatı Teşvik Belgesi ile dahilde işleme izin belgesi kapsamında kabul kredili, vadeli akreditif ve mal mukabili ödeme şekline göre yapılan ithalat KKDF'den bağıştır.⁽²⁶⁾

KOBİ tanımı içerisinde yer alan işletmeler de KKDF'den muaftır.

24 Oğuz OYAN, A. Rıza AYDIN, **Türkiye'de Maliye ve Fon Politikaları** (Alternatif Yönelişler), Ankara: Adım Yayıncılık, 1991, s. 113.

25 Halil NADAROĞLU ve Diğerleri, **Banka ve Sigorta Sektörleri (TOBB Özel İhtisas Komisyonu Raporu)**, Ankara: TOBB yayın No: 13.5 BÖM: 38, s. 213.

26 T.C. Merkez Bankası, 12.5.1988 Tarih ve 88/12944 sayılı kararnameye ilişkin Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Hakkında 17, Nolu Tebliğ (R.G. No: 22704 Mük.R.6 Tarihi 22.7.1996).

B. KOBİ'lerin İhracatlarında Devlet Yatırımları

11.01.1995 tarih ve 22168 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 27.12.1994 tarih ve 94/6401 sayılı "İhracata Yönelik Devlet Yatırımları Kararı" adındaki Bakanlar Kurulu Kararı ile ihracat teşvikleri saptanmıştır. Bu karar ile, Dünya Ticaret Örgütü (GATT) normlarına uygun olarak hazırlanan devlet destekleri yoluyla ülkemizde bölgelerarası farklılıklardan kaynaklanan ekonomik ve sosyal dengesizliklerin giderilmesi, yani eğitim olanaklarının sağlanmasıyla istihdamın güçlendirilmesi, özellikle moda, marka, yeni ürün, üretim sistemleri ve teknoloji kullanan ihracata dönük sektörlerde araştırma ve geliştirmeye önem verilmesi, aynı üretim alanında faaliyet gösteren KOBİ'lerin örgütlenmeleri, sanayimizin çevre sorunlarının önlenmesi ve ihracat mallarımızın uluslararası alanlarda tanıtımının önem kazanarak ihracatımızın artırılması dolayısıyla teknik engellerin ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır.

Bu karar ile getirilen teşvik unsurları sırasıyla;

- Araştırma-Geliştirme (AR-GE) yardımları,
- Çevre koruma yardımları,
- Yurtiçi ve yurtdışı uluslararası nitelikteki ihtisas fuarlarına ilişkin yardımlar,
- Pazar araştırmasına yönelik yardımlar,
- Yurtdışı ofis-mağaza işletme ve tanıtım faaliyetlerine ilişkin yardımlar,
- Eğitim yardımları,
- Tarımsal ürünlerde ihracat iadesi yardımları,
- 1. maddedeki amaçların gerçekleştirilmesine yönelik uluslararası taahhütlerimize aykırılık teşkil etmeyecek diğer devlet yardımları, şeklinde belirtilmiştir.⁽²⁷⁾

Bu kararda, yürütülmesine ilişkin her türlü düzenlemeyi yapmaya Para Kredi ve Koordinasyon Kurulu yetkili kılınmıştır. Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulunca belirlenecek devlet yardımlarının uygulanma ve takibinin Dış Ticaret Müsteşarlığı tarafından yürütüleceği kararlaştırılmıştır.

27 Bu konuda geniş bilgi ve açıklamalar için bkz. Yusuf AYKASIM, Arif ŞAHİN, İhracatın Desteklenmesi Mevzuatı, Ankara: İGEME yayını, 1996.

KOBİ'lerin AT'deki şirketlerle rekabet edebilmesi için üretim teknolojilerini geliştirmeleri ve mallarını pazarlayabilmeleri için gerekli alt yapıya sahip olabilmeleri ile mümkündür. Bu nedenle, KOBİ'lerin ihracattan daha fazla pay almalarını sağlamak amacıyla, teşvik unsurları arasında "Pazar Araştırması Desteği ve Yurtdışı Ofis-Mağaza Desteği" ağırlıklı olarak uygulanacaktır.

Öte yandan, KOBİ'lerin işgücü ve üretim açısından ihtiyaç duyduğu eğitim (işçi eğitimi, pazar eğitimi vb.) imkanlarına kavuşturulması amacıyla, yine, "eğitim yardımı" öncelikle KOBİ'lere uygulanacaktır.

Bu karardaki tüm teşvik unsurları inceleme amacımızı aşacağından, biz öncelikli olarak KOBİ'lere yönelik olan, Pazar Araştırması Desteği, Yurtdışı Ofis Mağaza desteği ve eğitim yardımları teşviklerini incelemekle yetineceğiz. Ancak özel önem taşıması nedeniyle "AR-GE" yardımlarına da genel hatları ile değineceğiz.

a) Pazar Araştırması Desteği

Yeni ihraç pazarları bulmak ve geleneksel pazarlarımızda da pazar payımızı arttırmak hedefine yönelik olan bu teşvik unsurlarından; KOBİ'ler ile bu tür işletmelerin bir araya gelerek oluşturacakları sektörel Dış Ticaret şirketleri (SDŞ) yararlanacaklardır.⁽²⁸⁾

Bu karar kapsamında destek;

- Şirketlerin kendi bünyesinde yapacakları projelere,
- Pazar araştırması hizmeti veren şirketlerin / kurumların şirket nam ve hesabına yapacakları programlar.
- Üretici derneklerin üyeleri için yapacakları veya yaptıracakları projelere verilecektir.

Pazar araştırması projesi İGEME tarafından da hazırlanıp yürütülebi-
lecektir.⁽²⁹⁾

Bu karar çerçevesinde, yatırım faaliyeti için gerçekleştirilecek mas-
raflardan;

- Firma temsilcilerinin (bir kişi), 500 (beşyüz) dolara kadar ilgili ül-
keye (veya ilgili ülkelere) gidiş-dönüş THY (THY'nın tarihli seferi olmayan
yerlere diğer uçak şirketleri) uçak bileti,

28 Bkz. Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu 95/4 No'lu Pazar Araştırması Desteği-
ne İlişkin Tebliği (B.G. tarihi: 1.6.1995, R.Gazete No : 22300).

29 DTM, a.g.e., s. 31.

● Tanıtım yapılacak ülkeye gitmeden bir hafta ve o ülkede tanıtım faaliyetinde bulunulduğu süre içerisinde, Ticaret Müşavirliklerince uygun görülen basın ve reklam araçlarında yer alacak, 3.000 (üçbin) doları geçmemek kaydıyla tanıtım harcamaları, bu karar çerçevesinde Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu'ndan (DFİF) ödenecektir. Bir işletme en fazla 2 kez aynı pazara yönelik tanıtım faaliyetinde bulunabilir.

● Söz konusu ülkeye götürülen numune ürünün THY (THY'nın tarifeli seferi olmayan yerlere diğer uçak şirketleri) ile taşıma masrafının, 500 (Beşyüz) doları geçmemesi kaydıyla %50'si,

İşletmelerin yanıtıcı bilgi ve belge vermesinden dolayı haksız olarak ödenen DFİF kaynaklı ödemelere ilişkin "6183 sayılı Amme Alacakları Tahsil Yönü Hakkındaki Kanun" (AATUHK) hükümleri uygulanacaktır.

b) Yurtdışı Ofis / Mağaza İşletme ve Tanıtım Faaliyetlerine İlişkin Yardımlar

Dış Ticaret Müsteşarlığı (DTM)'nce verilen bu destek, işletmeler tarafından Türkiye dışında halihazırda mevcut veya açılacak ofis ve mağazaların kuruluş, işletme ve tanıtım giderlerinin bir kısmının Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu(DFİF)'nden karşılanması esasına dayanır. Bu teşvik kapsamındaki destekten ilgili ofis ve/veya mağaza en fazla 2 yıl süre ile yararlandırılır.

Bu karar çerçevesinde; Türkiye'de ticari ve sınai faaliyette bulunan bir şirketin yurtdışında kendi ünvan ve markasıyla toptan ve/veya perakende satış yapmak amacıyla depo ve mağaza açması halinde;

- Sabit varlıklarının bir kerelik alımından doğan masraflarının 5000 (beşbin) doları geçmemek kaydıyla %10'u,

- Kira masraflarının (ofis ve mağaza) yıllık 10 000 (onbin) doları geçmemek kaydıyla %50'si,

Yurtdışında ofis ve mağazaları olan firmaların doğrudan ve/veya bir PR firması tarafından ürünün tanıtımına yönelik faaliyetlerinden doğan reklam giderlerinin yıllık 10 000 doları geçmemek şartıyla %20'sini,

DFİF'ten karşılanacaktır. (30)

Ancak işletmelerin bu destekten yararlanabilmeleri için harcamalarını fatura ile belgelendirilmiş olmaları ve faturalarını en geç bir ay içerisinde bulunduğu ülkedeki Ticaret müşavirliğine veya Müşavirliğin olmadığı yerlerde konsoloslukta doğruluğunu teyid ettirmeleri gerekmektedir.

30 Para-Kredi Koordinasyonu Kurulu, 95/5 No'lu Yurtdışı Ofis-mağaza İşletme ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Tebliğ (R. Gazete No:223 000 R.G. Tarih 1.6.1995).

c) Eğitim Yardımı

KOBİ'leri, SDŞ ile bu şirketlerin ortaklarının verimliliklerini artırarak dış ticarete rekabet edebilir mal üretimlerini, kalifiye eleman istihdam etmeleri ve dünyaya açılmalarını sağlamak amacıyla eğitim yardımı tebliği hazırlanmış ve para-kredi koordinasyon kuruluna sevk edilmiştir.

Hazırlanan Tebliğ ile;

- İleri üretim tekniği ve bu konuda şirket için yeni sayılan teknolojiler,
- Tedarik, üretim, ambalajlama, ürün ve çevre standartları,
- Toplam kalite yönetimi,
- Rekabet koşulları, uluslararası pazarlama teknikleri, pazar araştırması, fiyatlandırma,
- Dış ticaret muamelelerinde yabancı dil, iletişim dökümantasyon, müzakere teknikleri,
- Dış Ticaret mevzuatı,
- İç ve dış finansman olanakları,
- Potansiyel girişimcileri yönlendirme, iş planı, fizibilite hazırlama, şirket kurma, iş güvenliği, bilgi kaynakları,
- Liderlik, örgüt yönetimi, büyüme, yapılanma, davranış kuralları, iş gücü yönetimi ve teşviki, işgücü sorumluluğu konularında yapılacak harcamaların (yol, konaklama ve benzeri giderler hariç) %50'sinin karşılanması amaçlanmaktadır.

Bunların dışında KOBİ'lerin mühendis, ekonomist veya işletmeci istihdam etmelerini desteklemek amacıyla bu kişilerin istihdam edilmeleri durumunda ilk altı aylık maaşlarının %70'inin karşılanması amaçlanmaktadır.⁽³¹⁾

d) Araştırma Geliştirme (AR-GE) Yardımları

Bilgi çağına geçişten söz ederken henüz sanayileşme sürecini tamamlayamamış bir Türkiye'nin gelecek yüzyıl öncesinde, bilgiye bağlı olarak AR-GE konusundaki durumunu belirlemek gerekmektedir. Zira küreselleşme sürecinde güç dengeleri arasında söz sahibi olunmak isteniyorsa bilimde, teknolojiye ve gelişmiş insan gücünde çağdaş seviyeye ulaşmak zorundadır. Bu da teknolojiye büyük oranda kaynak ayırmakla mümkündür. Halbuki Türkiye'de AR-GE harcamalarının GSYİH'ya oranı ancak binde 5,4'tür.⁽³²⁾

31 DTM, a.g.e., s. 34-35

32 Metin ERİŞ, "Küreselleşme, bilgi ve AR-GE", **Zaman**, 27 Aralık 1996, s. 6.

Oysa bu oran (OECD-1995 raporuna göre); ABD'de %2.61 (173.017 milyon Dolar), Almanya'da %2.48, İtalya'da %1.21, İspanya'da %0.84'tür. Ayrıca dikkat çeken bir durumda sanayileşmiş OECD ülkelerinde AR-GE harcamaları üretim sektöründe yoğunlaşmış iken, Türkiye'de bu harcamalar yüksek öğretim ağırlıklı olmasıdır (%67.2 yüksek öğretim, %22-9 ticari kesim).⁽³³⁾ Diğer bir ifade ile, gelişmiş ülkelerde AR-GE harcamaları içinde özel sektör payı ağırlıkta iken, Türkiye'de durum tam tersine olup kamu sektörünün payı ağır basmaktadır.

Uluslararası piyasalarda rekabet edebilmek kaliteli, uluslararası standartlarda mal ve üretime ve teknolojik gelişmeleri izlemeye bağlıdır. Halbuki, finansal yapılarını zayıflığı nedeniyle KOBİ'lerde yeni teknoloji kullanımı pek yaygın değildir. Her ne kadar teknoloji transferi gerekli ise de kendi teknolojimizi oluşturmak zorunludur.⁽³⁴⁾ Zira, AR-GE'den amaç, hem ülkenin iç ihtiyaçları, hem de dünya için yüksek teknolojik ürün sağlamaktır. Bunun öncelikli yolu "teknopark, teknopol ve teknopolistenden geçer ki; kanunla konuya kolaylık ve teşvik getirilmelidir."⁽³⁵⁾

Gerçekten bilim ve teknolojideki gelişmenin uluslararası ticarete rekabet üstünlüğü ile eşanlı olduğu hususu dikkate alındığında devletin ekonomik hedefleri gerçekleştirmesi bilim ve teknoloji alanında yapacağını düzenlemelere ve alacağı önlemlere bağlıdır. 1995 yılında bu bağlamda önemli bir adım atılarak "AR-GE Devlet Yardımları Kararı" uygulamaya konulmuş olmakla beraber, bu hususun uluslararası anlaşmaların ortaya çıkardığı bir durum sonucu olduğunu söylemek mümkündür.⁽³⁶⁾

Bu başlık altında biri "AR-GE Yardımı" diğeri de "AR-GE Faaliyetleri Nedeniyle Vergi Ertelemesi" konusuna değinilecektir.

1) Araştırma-Geliştirme (AR-GE) Yardımları

Bakanlar Kurulu'nun 27-12-1994 tarih ve 94/16401 sayılı "İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı"yla düzenlenen bu teşvik, ile sadece AR-GE projeleri kapsamında izlenip değerlendirilebilen giderlerin belirli bir oranın karşılanması veya bu projelere sermaye desteği sağlanması amaçlanmaktadır.⁽³⁷⁾

33 D.T.M., a.g.e., s. 49.

34 Tansu ÇİLLER, "Gümrük Birliği ve KOBİ'ler" *Yaklaşım Dergisi*, Sayı: 38, (Şubat, 1996), s. 7-8.

35 Eriş, a.g.m.

36 D.T.M. a.g.e., s. 49

37 Geniş bilgi için bkz. Para-Kredi ve Koordinasyon Kurulu, 95/2 No'lu AR-GE Yardımına İlişkin Tebliğ.

Bu karar kapsamında AR-GE destekleme sistemleri;

i) AR-GE Faaliyetinde Bulunan Kuruluşların Proje Bazında Desteklenmesi;

Bünyeleri ve bünyeleri dışında (Türkiye'de) AR-GE Faaliyetlerinde bulunan kuruluşların kavram geliştirme, teknolojik/teknik ve ekonomik yapılabirlik etüdü, geliştirilen kavramdan tasarıma geçiş sürecinde yer alan laboratuvar çalışmaları v.b. çalışmalar, tasarım ve çizim çalışmaları, prototip üretim, pilot tesisin kurulması, deneme üretimi, patent ve lisans çalışmaları, satış sonrası sorun giderme hizmetleri şeklindeki faaliyetlerine ilişkin harcamaları AR-GE Yardımı kapsamında en fazla AR-GE giderleri toplamının %50'sine kadar desteklenmektedir. Destek süresi proje bazında en çok üç yıl olmaktadır.

ii) Ürün Geliştirme ve Stratejik Odak Konuları Projelerine Sermaye Desteği

Ticari değeri olan yani ürün oluşturulmasına veya ürünlerin rekabet gücünün yükseltilmesine ya da bu amaçla üretim yöntemi, sistemi ve tekniklerinin araştırılmasına ve geliştirilmesine yönelik olarak AR-GE faaliyetleri ile "Stratejik Odak Konuları Projelerine, DFIF'ten projeyi yürüten sanayi kuruluşunu teşvik eder nitelikte verilen yardımları kapsamaktadır. Stratejik odak konuları projeleri Türkiye'de mevcut sanayi yapısı, teknoloji ve insan gücü birikimi ve uluslararası karşılaştırmalı üstünlüklerin dinamiği esas alınarak, hangi alanlarda teknolojik açıdan yürütülmesinde fayda bulunduğu veya araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin ülkemizde gelişip yaygınlaşması için alınması gereken tedbirleri belirleyen projelerdir.

Sermaye katılımı ile desteklenen projelerin azami süresi 2(iki) yıl olup, projelere sağlanacak sermaye desteği 1 milyon ABD dolarını aşmamaktadır. Stratejik odak konuları projeleri için ise azami süre 1(bir) yıl ve azami destek miktarı 100.000 (yüzbin) ABD dolarını aşmamaktadır.

2) Araştırma Geliştirme Faaliyetleri Nedeniyle Vergi Ertelemesi

Mükelleflerin yıl içinde yaptıkları araştırma ve geliştirme harcamaları tutarını geçmemek üzere ilgili dönemde ödemeleri gereken yıllık kurumlar (veya gelir) vergisinin %20'sinin kanuni süresinde tahsilinden vazgeçilerek, bu orana isabet eden vergi üç yıl süre ile faizsiz olarak ertelenebilir. Ertelenen bu vergi üç yıl içinde kurumlar (gelir) vergisini ödeme taksitleriyle birlikte eşit taksitler halinde ödenir(KVK. Md. 14/6 Bent ve GVK. Md. 89/2)

Ancak mükelleflerin bu ertelemeyi kullanmalarını teşvik etmek için araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin yeni teknoloji arayışına yönelik faaliyetler olması gerekir.⁽³⁸⁾

e) Sevk Öncesi İhracat Kredisi

Türk Eximbank tarafından Ticari Banka aracılığı ile kullanılan bu kredi ihracata yönelik mal üreten sanayilerin imalat safhasından başlanarak desteklenmesi amacıyla Mart, 1989 tarihinde uygulamaya konulmuştur.⁽³⁹⁾

Bu kredi, ihracatçı ve imalatçı firmaların işletme sermayesi ihtiyaçlarının hazırlık aşamasında desteklenmesi amacıyla aracı bankalar kanalıyla kullanılmaktadır. Sevk öncesi kredi programından ülkemizin ekonomik yapısı gözönünde bulundurularak, KOBİ'lere ve kalkınmada öncelikli yörelere yönelik olmak üzere bazı ayrıcalıklar sağlanmıştır.

Sevk Öncesi KOBİ İhracat Kredisi :

Yararlanacak Kurumlar: 1-200 arasında işçi çalıştıran imalatçı ve ihracatçı firmalar,

Kredi Limiti: FOB ihracat taahhüdünün %50'si,

Faiz Oranı: Kredi kullanım süresine bağlı olarak kademeli şekilde tespit edilmiş olup, üçer aylık dönemler itibarıyla revize edilmiştir. Genel olarak, genel limitlerinin azami %30'una kadar geçici limit tahsisi yapılabilmektedir.

Bu kredinin 15.1.1996 tarihinde yürürlüğe girmesiyle daha önce Halkbank ve Vakıfbank aracılığıyla kullanılan imalatçı ve ihracatçı KOBİ İhracat Kredisi (TL. ve Döviz) uygulamadan kaldırılmıştır.

Sevk Öncesi Kalkınmada Öncelikli Yörelere İhracat Kredisi :

Yararlanacak İşletmeler: Sevk Öncesi İhracat Kredisinin kullanımını amacıyla bankalara tahsis edilen genel limitlerin en az %5, en fazla %15'inin ekonomik ve ticari faaliyetlerini kalkınmada Öncelikli Yörelere (Gaziantep dahil) icra eden firmalar;

Kredilendirme Oranı : %50,

Vadesi :

KÖY İşletmeler için : 120 gün

KOBİ'ler için : 180 gün

38 Bkz. Maliye Bakanlığı 31 ve 40 No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği.

39 Emin ÇARIKÇI, Türkiye'de Ekonomik Güçlükler ve Çözüm Yolları, Ankara: Adım Yayıncılık 1991, s. 109.

Faiz Oranı : Sevk Öncesi İhracat Kredisinin kademeli faiz oranları uygulanmakta olup; firmaların, 80 milyar TL. tutarındaki kredi limitleri üzerinden, sözkonusu uygulama çerçevesinde 5 puanlık faiz indiriminden yararlanabilecekleri dilim 30 milyar TL.'dir.

IV. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KÜÇÜK VE ORTA BOY İŞLETMELERE YÖNELİK TEŞVİKLER

Avrupa Birliğindeki işletmelerin %99'unu oluşturan özel sektörün sağladığı toplam istihdamın %70'ini içinde barındıran KOBİ'ler, birliğin ekonomik ve sosyal politikalarında önemli bir yere sahiptir.

Bir yandan büyüme ve istihdam sorunlarına getirdiği çözümler diğer yandan AB üyesi ülkelerde küçük işletmelerin karşılaştıkları sorunlar, AB seviyesinde bu işletmelerdeki yönlendirme ve destekleme çalışmalarının yoğunlaşmasına neden olmuştur. Küçük ve Orta Ölçekli işletmeleri yönlendirme çalışmaları yanısıra, bu işletmelerin mali açıdan gelişimini sağlamak amacıyla devletlerin tek başlarına yaptıkları yardımların yanısıra toplulukta bazı kuruluşların bu yardımları sağlamakla yükümlü tutulduğu da görülmektedir.⁽⁴⁰⁾

Bu çerçevede Avrupa Topluluğunda KOBİ'lere sağlanan teşvik ve destekler ile bu desteği sağlayan kuruluşları şöyle bir tabloda gösterebiliriz :

40 Nusret EKİN, a.g.e., s. 57.

AB'DE KÜÇÜK VE ORTA ÖLÇEKLİ İŞLETMELERE SAĞLANAN TEŞVİKLER

Sağlanan Teşvik ve destekler	Teşvik ve Destekleri Sağlayan Kuruluşlar
- Sanayi, sanatkâr ve hizmet yatırımlarına parasal yardımlar	- Avrupa Bölgesel Gelişme Fonu - Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonları - Dolaysız Yardımlar a. Avrupa Yatırım Bankası b. Avrupa Kömür Çelik Birliği c. Topluluk Yeni Araçları
- Fizibilite (yapılabilirlik) Analizlerinin Finansmanı	- Avrupa Bölgesel Gelişme Fonu
- Enerji ve Alternatif Enerji Tasarrufu Sağlayacak Yatırımlara Yardım	- Avrupa Yatırım Bankası Topluluk Yeni Araçları
- Firma Çevresi ile İlgili Yatırımlar ve Yardım	- Avrupa Yatırım Bankası
- Su Ürünlerinin Geliştirilmesi	- Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonları - Avrupa Su Ürünleri Geliştirme Sosyal Fonu
- Küçük Firma ve Sanatkârlara Müşavirlik ve Yardım	- Avrupa Bölgesel Gelişme Fonu - Görev Grubu Mesleki Formasyonu Geliştirme Merkezleri
- Teknolojik İcatların ve Yaratıcılığın Geliştirilmesi	- Avrupa Bölgesel Gelişme Fonu
- Kırsal ve Endüstriyel Bölgelerin Yeniden Canlandırılmasına Dönük Faaliyetlerin Desteklenmesi	- Avrupa Sosyal Fonu
- Altyapının Geliştirilmesi	- Avrupa Yatırım Bankası - Topluluk Yeni Araçları - Avrupa Bölgesel Gelişme Fonu
- Küçük Esnaf ve Sanatkârlara Dış Ülkelerde Staj ve Burs	- Genç İşçi Mübadele Teşkilâtı - Avrupa Komisyonu Staj Kurumu - Eğiticilerin Mübadele Kurumu
- AET Dışı Üçüncü Ülkelerle Sanayi İşbirliği ve Piyasa	- Avrupa Geliştirme Fonu - Sanayi Geliştirme Merkezi - Teşebbüsleri Birbirine Yaklaştırma Bürosu
- Topluluk İçi Teşebbüsler Arası İşbirliği	- Görev Grubu (BC-NET- SPRINT-EUROCA Projeleri)

Kaynak : Uludağ ve Serin, a.g.e., s. 117

Bu teşviklerden başka AB'de KOBİ'lere bir takım krediler verilmektedir.⁽⁴¹⁾ Ayrıca, parasal teşvik ve destekler dışında da girişimci ve yöneticileri bilgilendirme, danışmanlık hizmetleri gibi hizmetler sunulmaktadır. Ote yandan KOBİ'lerin vergi yükünün hafifletilmesi amacıyla değişik önlemler alınmıştır.

Bu çerçevede KOBİ'ler için öngörülen vergi düzenlemeleri şu şekilde sıralanabilir :

a) Tüm gelir vergisi ve sosyal amaçlı ödemeleri tek bir ödeme haline getirmek suretiyle yapılan basitleştirme;

b) Sermaye şirketi niteliğinde olmayan KOBİ'lere artan oranlı gelir vergisi ödemek yerine kurumlar vergisi oranı üzerinden vergilendirme imkanı sağlanması;

c) Bu tür işletmelerin işletme dışı finansman olanaklarından yararlanabilmelerini kolaylaştırmak üzere risk sermayesi şirketlerinin çifte vergilenmesinin önlenmesi;

d) Özellikle birden fazla üye ülkeyi ilgilendiren durumlarda bu işletmelerin nevi değiştirmesinde vergileme yapılmaması yoluyla işletmelere faaliyete devam olanağı sağlanmıştır.⁽⁴²⁾

V. SONUÇ

Küçük ve Orta Boy İşletmeler, Türkiye Ekonomisi ve İmalat Sanayinde, işyeri sayısı, üretim, yaratılan katma değer ve istihdam açısından çok önemli bir paya sahip olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Söz konusu işletmeler, büyük ölçekli işletmelere nazaran ani ekonomik dalgalanmalara daha kolay uyum sağlayabilmekte, mal ve hizmet talebindeki yenilik ve değişikliklere yatkın bir özellik taşımakta, tasarrufların teşvikini yönlendirip belli uzmanlık konularına ve üretime yönelik alanlara kanalize edilmesini sağlamakta, girişimcilerin yetiştirilmesine elverişli ortam yaratmakta ve bölgeler arası ekonomik ve sosyal dengesizlikleri ortadan kaldırarak ileri kalkınmayı olumlu yönde etkilemektedirler. Böylece KOBİ'ler ekonomik ve sosyal yapıyı sağlam tutan yapı taşları olmakla birlikte, büyük ölçekli işletmelerinde vazgeçilmez destekleyicisi ve tamamlayıcısıdır.

Bu bağlamda, KOBİ'lerin teşviki adeta zorunludur. Bu zorunluluk hem yerel ekonomik gerçeklerden hem de dünya ekonomik konjonktüründen kaynaklanmaktadır.

41 Bu konuda geniş bilgi için bkz; A. Metin İNAL ve Ramazan GÖKBUNAR, "Türkiye'de ve Avrupa Birliği'nde KOBİ'lere Yönelik Devlet Yardımları", **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Yıl: 1996, Sayı: 2, s. 125-144

42 Geniş bilgi için bkz; Bayazıt BALCI, "Avrupa Birliğinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Vergi Yükünün Hafifletilmesi Konusundaki Önlemler" **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 158 (Ekim, 1994) , s. 27-35

KAYNAKÇA :

AYKASIM, Yusuf ve **ŞAHİN**, Arif, **İhracatın Desteklenmesi Mevzuatı**, Ankara: İGEME yayını, 1996

BALCI, Bayazıt, "Avrupa Birliğinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerde Vergi Yükünün Hafifletilmesi Konusundaki Önlemler" **Vergi Dünyası Dergisi**, Sayı: 158. (Ekim, 1994).

ÇARIKÇI, Emin, **Türkiye'de Ekonomik Güçlükler ve Çözüm Yolları**, Ankara: Adım Yayıncılık, 1991.

ÇELİK, Abdullah, "Vergi Erteleme Müessesesi Olarak Finansman Fonu Uygulaması", **Vergi Dünyası Dergisi**, sayı: 165, (Mayıs 1995). s. 41-49.

ÇİLLER, Tansu, "Gümrük Birliği ve KOBİ'ler" **Yaklaşım Dergisi**, Sayı: 38, (Şubat, 1996).

DEMİR, Hüseyin, **KARAKAYALI**, Ayça, "1996 KOBİ Yılı Çerçevesinde Küçük ve Orta Boy İşletmeler", **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı: 2 (Temmuz, 1996), s. 38-56.

DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI, **İhracatımızın Geleceği Üzerine Bir Çalışma**, Ankara: DTM İhracat Genel Müdürlüğü Yayını, 1996.

EKİN, Nusret, **Gelişen Ülkelerde ve Türkiye'de Bir İstihdam Politikası Olarak Küçük Ölçekli Bir İşyerinin Teşviki**, İstanbul; ISO Yayın No; 1993-34, 1993.

ERİŞ, Metin, "Küreselleşme, bilgi ve AR-GE", **Zaman**, 27 Aralık 1996.

HEREKMAN, Aykut, **Türkiye'de Yatırım Teşvik Tedbirleri**, Ankara; Eskişehir İ.T.İ.A. Yayın No: 108/02,1973

İNAL, A.Metin ve **GÖKBUNAR**, Ramazan, "Türkiye'de ve Avrupa Birliği'nde KOBİ'lere Yönelik Devlet Yardımları", **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Yıl: 1996, Sayı: 2, s. 125-144.

KARAUÇAK OĞUZ, Şebnem, "İktisadi Kalkınma Vakfı-Avrupa Birliği Komisyonu Bilgi Dağıtım Ağı Projesi" **Dış Ticaret Dergisi**, KOBİ Özel Sayısı, (Aralık, 1996), s. 178-182

KIZILOT, Şükrü, **Gelir Vergisi Kanunu ve Uygulaması**, I. Cilt. Ankara: Yaklaşım Yayınları, 1994.

NADAROĞLU, Halil ve Diğerleri, **Banka ve Sigorta sektörleri (TOBB Özel İhtisas Komisyonu Raporu)**, Ankara; TOBB yayın No: 13.5 BÖM: 38.

OYAN, Oğuz ve AYDIN, A.Rıza, Türkiye'de Maliye ve Fon Politikaları (Alternatif Yönelişler), Ankara: Adım Yayıncılık, 1991.

ÖZDAMAR, Serpil, "AB-Türk KOBİ'lerinde Verimlilik ve MPM'in sağladığı Destekler", D.T.M. Dış Ticaret Dergisi, KOBİ Özel Sayısı, (Aralık, 1996), s. 130-137.

PİYALE, Ayfer, "Dış Ticarete Standardizasyon ve KOBİ'ler", Dış Ticaret Dergisi, KOBİ Özel Sayısı, (Aralık 1996), s. 78-86.

SABUNCUOĞLU, Zeyyat, TOKOL, Tuncer, İşletme-I Bursa, 1995.

ŞENYÜZ, Doğan, Türk Vergi Sistemi, 2. Baskı Bursa Ezgi Kitabevi yayımları, 1996.

ULUDAĞ, İlhan ve SERİN, Vildan; Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler-Yapısal ve Finansal Sorunlar, Çözümler, İstanbul İ.T.O. Yayın No: 1991/25, 1991.

YÜCE, Mehmet, "İktisadi Kalkınma Açısından Türkiye'de 1980 Sonrası Vergi Uygulamaları", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniv.Sos.Bil.Enst.1993).

YÜCE, Mehmet "3946 Sayılı Yasa ile Vergi Mevzuatına Getirilen Teşvikler", Mali Hukuk Dergisi, Sayı: 51, (Mayıs-Haziran, 1994), s. 43-52.

Bakanlar Kurulunun "19.09.1996 tarih ve 96/8615 sayılı Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Yatırımlarında Devlet Yardımları Hakkında Kararı".

Başbakanlık Hazine Müsteşarlığının, "96/3 nolu KOBİ yatırımlarında Devlet Yardımı ile ilgili Tebliği".

Maliye Bakanlığı, "31 No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği".

Maliye Bakanlığı, "40 No'lu Kurumlar Vergisi Genel Tebliği".

Para-Kredi ve Koordinasyonu Kurulu, "95/4 No'lu Pazar Araştırması Desteğine İlişkin Tebliği (R.G. Tarihi: 1.6.1995. R.Gazete No: 22300)".

Para-Kredi ve Koordinasyonu Kurulu, "95/5 No'lu Yurt Dışı Ofis-Mağaza İşletme ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesine İlişkin Tebliği (R.Gazete No: 223000 R.G. Tarihi: 1.6.1995.)."

Para-Kredi ve Koordinasyonu Kurulu, "95/2 No'lu AR-GE Yardımına İlişkin Tebliği"

Türkiye Halk Bankası'nın "19.10.1996 tarih 1676 nolu Teşvik Belgesi ve Teşvik unsurları hakkındaki Genelgesi

T.C. Merkez Bankası, "12.5.1988 Tarih ve 88/12944 sayılı kararnameye ilişkin Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Hakkında 17 No'lu Tebliği(R.G. No: 22704 Mük. R. G. Tarihi 22.7.1996)".